

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Икономика и управление (по отрасли).

Тема и автор на дисертационния труд: „Конкурентоспособност на аграрния износ на България”, разработен от Теодора Василева Семерджиева.

Член на научното жури: доцент д-р Нона Тодорова Маламова, Институт по аграрна икономика, член на научно жури съгласно Заповед № РД 05-51 / 01.04. 2021 г.

I. Актуалност на проблема

Докторантката убедително обосновава значимостта и актуалността на изследването в практико-приложен аспект като се аргументира с: 1/ голямо значение на търговията със селскостопански стоки за икономиката на страната, което се определя от високия ѝ дял във външнотърговския оборот; 2/ влошаване на структурата, което резултира в намаляване на стойността на аграрния износ на единица продукция.

Направената от Теодора Семерджиева оценка на равнището на разработеност на изследвания проблем показва, че изследванията на съществените промени в структурата на търговските потоци на селскостопанските продукти и промените, предизвикани от либерализацията на търговията, споразуменията за свободна търговия, регионалната европейска интеграция, са относително редки. Липсват цялостни, комплексни проучвания за конкурентоспособността на аграрния износ, които да обхващат всичките и аспекти - специализация на страната на световния аграрен пазар, конкурентно равнище, конкурентен потенциал, конкурентна среда, конкурентни стратегии.

II. Цел, задачи и методи на изследване (хипотези на дисертационния труд)

Целта на изследването: систематизиране, измерване, оценка и анализ на конкурентните предимства и позиции, тенденции и потенциал на аграрния износ и на тази основа да се формулират препоръки за повишаване на конкурентоспособността на аграрния износ на България, е напълно реализирана в теоретичната, методическа, аналитична и конструктивна част на дисертационния труд.

Богатият методически инструментариум е дал възможност да се направят измервания и да се получи материал за комплексен анализ на конкурентно равнище, конкурентен потенциал, конкурентна среда и конкурентни стратегии, както и да се разработи конструктивна част с предложения за управленческата практика.

Тезата и направените хипотези са доказани и аргументирани от получените резултати от анализа на специализацията на аграрния износ и от направените измервания и оценки на: конкурентното равнище; доходния и диверсификационен потенциал на износа; капацитета за разширяване на износа; равнището на специализацията и значимостта на вътрешноотрасловата търговия в аграрните търговски отношения на България; значимостта на на вертикалната и хоризонтална вътрешноотраслова търговия.

III. Нагледно представяне и интерпретация на получените резултати.

Използвана литература

Докторантката е включила в работата си богат по обем (39 таблици и 18 графики и фигури) и с високо качество илюстративен материал, направила е аналитичен обзор на много голям обем литературни източници (579) на кирилица и латиница.

IV. Приноси на дисертационния труд (оценяват се поотделно научно-фундаменталните и научно-приложните приноси)

Конкретните достижения на докторантката, които имат качества на принос, според мен биха могли да се обобщят в няколко основни пункта.

Научно-фундаментални приноси

✓ Систематичният преглед на етапите на развитието на теорията, основан на методологичния потенциал за изясняване на конкурентоспособността на износа в условията на различна конкурентна среда (пазари с перфектна и такива с несъвършена конкуренция), **разширява научните знания в тази област.**

✓ Оценявам като принос на докторантката **обогатяването на икономическите секторни изследвания** чрез използването освен на традиционно прилагания индекс на Баласа и на други методи, с помощта на които става възможно измерването, съответно оценката на: доходния (индекс PRODY, индекс EXPY) и диверсификационен (индекс PATH) потенциал на аграрния износ по стокови групи; капацитета за разширяване на износа (индекс DENSITY); развитието на вътрешноотрасловата търговия (Grubel-Lloyd индекс); значението на хоризонталната и вертикална вътрешноотраслова търговия в аграрните търговски отношения на България по стокови групи; конкурентните стратегии (модифициран "weight-price" метод на K.Aiginger); силата на въздействието на основни фактори от конкурентната среда (*гравитационен модел на аграрната търговия на България*).

✓ **Съществени приноси от аналитичен характер, които имат и практическа стойност** и очертават значими направления на изследванията в дисертационната област са следните резултати: състояние и динамика на специализацията на аграрния износ на България под влиянието на специфични фактори на конкурентната среда в отделните сегменти на аграрния световен пазар; комплексна оценка и измерване на конкурентното равнище на аграрния износ на световния пазар, което дава възможност за идентифициране на звената за повишаване на конкурентоспособността и на тези за стабилизиране на завоюваните позиции; идентифицирани структурни проблеми на аграрния износ, както и проблеми на износа по стокови групи; оценка и направления за повишаване на доходния и диверсификационен потенциал по стокови групи.

Научно-приложните приноси

Дисертационният труд съдържа и приноси, които според мен представляват интерес за управленческата практика:

- ✓ Обосновката на стратегически секторни приоритети с отчитане на доминиращите секторни конкурентни стратегии.
- ✓ Направената класификация на стоковите групи на аграрния износ по експортен потенциал.
- ✓ Отграничаването въз основа на критерии: доходен и диверсификационен потенциал и капацитет за разширяване на износа, на четири стокови групи, което дава възможност политическото въздействие да се насочи към сектори които имат потенциални конкурентни предимства.
- ✓ Направената прогноза за аграрния износ и внос на България общо и по стокови групи до 2030 г.
- ✓ Разработените в конструктивната част на дисертацията стратегически насоки и мерки за повишаване на равнището и смекчаване на проблемите пред конкурентоспособността на аграрния износ на България на световния пазар, които могат да бъдат използвани при разработването на национална стратегия.

V. Публикационна активност и оценка на качеството на научните публикации

Посочени са три самостоятелни публикации, свързани с дисертацията, които са публикувани в авторитетни научни издания.

Два от публикуваните материали са станали достояние на научната общност на международен научен форум и на научна конференция с международно участие.

Публикациите на Теодора Семерджиева са посветени на актуални проблеми: специфични особености на аграрните стокови пазарив условията на либерализация и

глобализация; стандартите за безопасност на храните като фактор за конкурентоспособност на аграрния износ; търговски бариери, качество, еластичност на търсенето и предлагането на аграрните стокови пазари. Представените публикации имат образователна, научна и практическа стойност.

VI. Критични бележки, въпроси и препоръки към кандидата

Докторантката би могла да помисли бъдещи изследвания, за които темата дава широки възможности, като например: влияние на степента на развитост на националния аграрен пазар върху експорта; влияние на ОСП върху експорта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ССА, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Въз основа на гореизложеното предлагам да се присъди на Теодора Василева Семерджиева образователната и научна степен „доктор ” в област на висше образование 3, Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Икономика и управление (по отрасли).

Дата: 10 .05.2021 г.

ИЗГОТВИЛ СТАНОВИЩЕТО: